כיתה ז' | מולדת וגאוגרפיה | שיעור 3 מתוך 4 | 45 דק' | מתאים לממלכתי וממלכתי-דתי

פערי פיתוח: מדינות מפותחות ומתפתחות

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יכירו מדדים להשוואת רמת הפיתוח בין מדינות
- התלמידים יקראו טבלת נתונים ויסיקו ממנה מסקנות
- התלמידים יסבירו כמה גורמים לפערי פיתוח ויציעו דרכים לצמצם אותם

📖 הסבר למורה

כדי להשוות בין מדינות משתמשים במדדים: תוצר לנפש (כמה סחורות ושירותים מייצרים בממוצע לכל תושב, ביטוי לעושר); תוחלת חיים (כמה שנים צפוי תינוק שנולד היום לחיות בממוצע); תמותת תינוקות (כמה תינוקות מתוך 1,000 נפטרים לפני גיל שנה); שיעור יודעי קרוא וכתוב; ושיעור העובדים בחקלאות. מדינות מפותחות מתאפיינות בתוצר לנפש גבוה, תוחלת חיים ארוכה, תמותת תינוקות נמוכה ושיעור קטן של עובדים בחקלאות. במדינות מתפתחות התמונה הפוכה. האו"ם מחבר כמה מדדים יחד למדד אחד, מדד הפיתוח האנושי.

הגורמים לפערים מגוונים ומשולבים: היסטוריה (למשל שלטון קולוניאלי), יציבות שלטונית ושחיתות, השקעה בחינוך ובבריאות, תנאים טבעיים (בצורות, מחלות), ותלות בייצוא של חומרי גלם. חשוב לזכור: מדד אחד לבדו לא מספר את כל הסיפור, ויש פערים גדולים גם בתוך כל מדינה. בשיעור עובדים עם טבלה של שתי מדינות מומצאות, כדי להתמקד במיומנות קריאת הנתונים.

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

חומרים: טבלת המדדים (בדף העבודה), מפת עולם, מחשבון, דף עבודה

1. פתיחה: "מה צריך כדי שיהיה טוב לחיות במדינה?" אוספים רעיונות ומסדרים אותם לקטגוריות: כסף, בריאות, חינוך. (6 דקות)
2. הסבר: המדדים, מה כל אחד מודד ולמה. (9 דקות)
3. עבודה בזוגות: קריאת טבלת מדינה א ומדינה ב בדף העבודה והסקת מסקנות. (12 דקות)
4. דיון: אילו גורמים יכולים להסביר את הפערים? כל זוג מציע גורם אחד ודרך אחת לצמצם את הפער. (10 דקות)
5. חזרה למפת הפתקים מהשיעור הראשון: איפה מיוצרים המוצרים שלנו, ומה הקשר לפערי הפיתוח? (4 דקות)
6. סיכום. (2 דקות)
7. כרטיס יציאה (ראו למטה). (2 דקות)

💬 שאלות לדיון בשלוש רמות

הבנה (מה למדנו?)

1. מהי תוחלת חיים?
2. מה מודד מדד "תמותת תינוקות"?

יישום וניתוח (איך משתמשים בזה?)

1. במדינה מסוימת 60% מהעובדים עובדים בחקלאות. מה אפשר להסיק על רמת הפיתוח שלה, ולמה?
2. למה תוחלת חיים ותמותת תינוקות קשורות זו לזו?

הערכה וחשיבה (מה דעתי?)

1. האם תוצר לנפש גבוה מבטיח שכל התושבים חיים טוב? נמקו.

🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

כל תלמיד עונה על פתק:

1. מדד אחד שמעיד על רמת פיתוח: ____
2. גורם אחד לפערי פיתוח: ____

💡 הערות למורה

הנתונים בטבלה מומצאים בכוונה, כדי לא להציג מדינה אמיתית באור שלילי ולהתמקד במיומנות. אם רוצים נתונים אמיתיים, אפשר להיעזר באתר הבנק העולמי או בדו"ח הפיתוח האנושי של האו"ם ולבדוק את השנה העדכנית. הקפידו על שפה מכבדת: "מדינות מתפתחות" ולא "מדינות פרימיטיביות".

📝 בדף העבודה

פערי פיתוח: מדינות מפותחות ומתפתחות: 8 תרגילים, ומחוון מלא בעמוד השני.

מחוון: פערי פיתוח: מדינות מפותחות ומתפתחות

1. מדינה א. למשל: תוצר לנפש גבוה פי 30, תוחלת חיים ארוכה ב-20 שנה, תמותת תינוקות נמוכה בהרבה (3 מול 45), כמעט כולם יודעים קרוא וכתוב, ורק 2% עובדים בחקלאות.
2. ב. פי 30 (45,000 ÷ 1,500)
3. ב. 20 שנים (82 − 62)
4. 45 לכל 1,000 לידות: 200 × 45 = 9,000 תינוקות.
5. כי החקלאות שם ידנית ולא ממוכנת, ונדרשים אנשים רבים כדי לייצר מזון. במדינות מפותחות מכונות וטכנולוגיה מאפשרות למעט עובדים לייצר הרבה, ורוב העובדים עובדים בתעשייה ובשירותים.
6. כל שניים: היסטוריה קולוניאלית, חוסר יציבות שלטונית ושחיתות, מלחמות, מחסור בהשקעה בחינוך ובבריאות, תנאים טבעיים קשים (בצורת, מחלות), תלות בייצוא חומרי גלם.
7. תשובה פתוחה. למשל: בניית מרפאות וחיסונים מורידה את תמותת התינוקות ומאריכה את תוחלת החיים; השקעה בבתי ספר מעלה את שיעור יודעי הקרוא וכתוב, ובהמשך גם את התוצר לנפש.
8. ב. לא נכון. המדדים הם ממוצעים, ויש פערים גדולים גם בתוך מדינות מפותחות.